

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Природничо-географічний факультет

Кафедра біології людини та тварини

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять з дисципліни
«Педагогічні технології в біологічній освіті»

для студентів освітнього рівня «Магістр»
за спеціальністю 014 Середня освіта. Біологія та здоров'я людини,
014 Середня освіта. Біологія

Суми
Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка
2018

УДК 378.091.33-027.22:57(072.057.875)

М 54

Рекомендовано до друку Вченою радою
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
(протокол № 4 від 22 лютого 2018 року)

Рецензенти:

Л. П. Міронець – кандидат педагогічних наук, доцент

О.В. Говорун – кандидат біологічних наук, доцент

Укладач:

С. Е. Генкал – кандидат педагогічних наук, доцент

М 54 Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни
«Педагогічні технології в біологічній освіті» для студентів освітнього
рівня «Магістр» за спеціальністю 014 Середня освіта. Біологія та здоров'я
людини, 014 Середня освіта. Біологія / [уклад. С.Е. Генкал]. – Суми : ФОП
Цьома С.П., 2018. – 48 с.

Методичні рекомендації складено відповідно до вимог освітньо-професійної програми підготовки студентів освітнього рівня «Магістр». У методичних рекомендаціях до практичних занять з дисципліни «Педагогічні технології в біологічній освіті» наведено програму, навчальні матеріали, плани проведення занять, питання для контролю знань, що допоможуть студентам опанувати дану дисципліну.

УДК 378.091.33-027.22:57(072.057.875)

М 54

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
Програма дисципліни «Педагогічні технології в біологічній освіті».....	5
Програма курсу.....	7
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1, 2 Тема: Поняття і зміст педагогічних технологій і технологічного підходу	9
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3. Тема: Методологічні підходи до навчання біології у сучасній школі.....	11
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4. Тема: Модульна технологія навчання біології та опрацювання змісту.....	13
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5. Тема: Організація проектної діяльності учнів	15
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6. Технології розвивального та проблемного навчання біології.....	17
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7. Тема: Технологія формування творчої особистості.....	20
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8. Тема: Особистісно орієнтовані технології навчання.....	23
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9. Тема: Педагогічна технологія «створення ситуації успіху».....	25
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10. Тема: Технологія організації групової навчальної діяльності.....	27
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11. Тема: Педагогічні технології навчання учнів старшої школи США	31
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 12. Система тьюторства: актуалізація досвіду Великої Британії для системи освіти України	34
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 13. Тема: Система освіти Франції. Педагогічні технології.....	38
ДОДАТКИ	
Додаток А. Питання до заліку з дисципліни «Педагогічні технології в біологічній освіті».....	43
ЛІТЕРАТУРА.....	45

ВСТУП

Предметом вивчення навчальної дисципліни є опрацювання вітчизняних і зарубіжних педагогічних технологій.

Навчальний курс «Педагогічні технології в біологічній освіті» вивчається протягом 5 і 6 років навчання, спрямований на розв'язання проблеми формування готовності майбутнього вчителя до роботи на основі глибокого розуміння сучасних педагогічних технологій, що має досить велике практичне значення. Школі сьогодні необхідні не просто хороші вчителі, а вчитель-технолог, учитель-майстер, учитель-новатор. Створення альтернативних типів шкіл, визнання за кожною школою права мати свій неповторний образ, працювати за авторськими програмами потребують учителів з інноваційним мисленням, здатних усвідомлено взяти на себе відповідальність за особистість іншої людини, що постійно розвивається.

Технологічна грамотність майбутнього вчителя дає змогу йому глибше усвідомити своє істинне покликання, реальніше оцінити потенційні можливості, проаналізувати педагогічний процес із позиції його кінцевого результату.

Студенти ознайомлюються із зародженням технологічного підходу в освіті, що забезпечує розвивальний характер навчання і виховання, а також усієї управлінської діяльності педагога. Зміст навчальної дисципліни дає змогу ближче ознайомитися із сучасними підходами до розуміння таких категорій, як «педагогічна технологія», «освітні технології», «особистісно орієнтовані технології», «розвивальні технології», проаналізувати їх з позицій вітчизняної та закордонної гуманістичної психології і педагогіки.

Практична спрямованість курсу створює ті природні умови, за яких студент з об'єкта професійної підготовки перетворюється на суб'єкт індивідуального професійного розвитку, дозволяє встановити зв'язок між теорією та практикою.

Навчальний курс «Педагогічні технології в біологічній освіті» спирається на міжпредметні зв'язки з філософією, педагогікою, дидактикою, біологією, філософією, психологією.

Вивчення студентами дисципліни «Педагогічні технології в біологічній освіті» передбачає використання системи різноманітних форм навчальної роботи. Оволодіння основами науково-теоретичних знань відбувається на лекціях, практичні роботи є засобом практичного відтворення теоретичних знань та формування вмінь застосовувати знання на практиці.

Програма дисципліни

«Педагогічні технології в біологічній освіті»

Пояснювальна записка

Метою викладання навчальної дисципліни «Педагогічні технології в біологічній освіті» є: надання студентам ґрунтовних знань з теорії та історії педагогічних технологій, засвоєння сучасних технологій навчально-виховного процесу та формування готовності до їх практичного використання у школі та вищому навчальному закладі.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Педагогічні технології в біологічній освіті» є:

- забезпечення розуміння педагогічної технології як цілісної та динамічної системи;
- засвоєння студентами провідних тенденцій розвитку педагогічних технологій;
- ознайомлення студентів з ознаками та типологією педагогічних технологій;
- засвоєння студентами основ інноваційного підходу як передумови технологізації сучасної освіти.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- поняття педагогічної технології;
- поняття педагогічного проектування технологій;
- основні концепції проектування педагогічних технологій;
- зарубіжні педагогічні технології;
- концептуальні положення кожної технології;
- мету і завдання;
- понятійний апарат;
- зміст технології;
- вимоги до особистості педагога.

вміти: здійснювати логіко-системний аналіз застосування різноманітних технологій у школі та ВНЗ;

- виконувати інтерпретацію різних педагогічних технологій у своїй практичній діяльності;
- проектувати необхідні технології відповідно до окреслених педагогічних умов.

У результаті засвоєння дисципліни студенти мають оволодіти такими **компетенціями:**

1. Соціально-особистісними:

- здатність до свідомої самоосвіти;
- здатність до критики й самокритики;
- креативність, здатність до системного мислення;
- наполегливість у досягненні мети;
- турбота про якість виконуваної роботи.

2. Загальнонауковими:

- розуміння змісту понять «освітні технологія», «педагогічна технологія», «технологія навчання»;
- наявність системи спеціальних знань щодо організації педагогічного процесу в школі та вищих навчальних закладах, використання педагогічних технологій у вищій освіті;
- базові знання в галузі інформатики й сучасних інформаційних технологій;
- навички використання програмних засобів і навички роботи в комп'ютерних мережах, уміння створювати бази даних і використовувати інтернет-ресурси;
- базові знання фундаментальних наук в обсязі, необхідному для освоєння загальнопрофесійних дисциплін;
- базові знання з педагогіки та методики вищої школи, необхідні для освоєння загальнопрофесійних дисциплін.

3. Інструментальними:

- здатність до письмової й усної комунікації рідною мовою;
- навички роботи з комп'ютером;
- навички управління інформацією;
- дослідницькі навички;
- знання інформаційних технологій, їх можливостей для розв'язання завдань з предметної галузі у навчальному процесі.

4. Професійними:

- здатність до практичного застосування теоретичних основ професійної діяльності;
- уміння здійснювати системний аналіз освітніх процесів і явищ;
- методична готовність до популяризації педагогічних інновацій.

5. Спеціалізовано-професійними:

- здатність до проектування цілей навчання й прогнозування шляхів професійного становлення майбутнього спеціаліста;
- уміння конструювати методичні підходи і здатність передбачати можливі результати їх впровадження;

- володіння методами навчання, технологіями, способами педагогічної взаємодії,
- уміння відбирати ефективні технології навчання та виховання;
- здатність використовувати засвоєнні знання для проектування педагогічної технології.

Програма курсу

Розділ I. Технологічний підхід в освіті.

Тема 1. Поняття і зміст педагогічних технологій і технологічного підходу. Історія виникнення і концептуальні положення педагогічних технологій. Еволюція поняття «педагогічна технологія». Сутність, особливості та головні ознаки педагогічної технології. Класифікація педагогічних технологій. Взаємозв'язок понять «освітня технологія», «педагогічна технологія», «технологія навчання (виховання)». Практична потреба у розробці педагогічних технологій. Історія розробки педагогічних технологій. Технологічний процес у вищій освіті. Технологічна схема та технологічна карта.

Інтегративно-синергетична модель педагогічної технології. Різні підходи до класифікації педагогічних технологій. Рівні функціонування педагогічної технології в освітній практиці.

Тема 2. Методологічні підходи до викладання біології у сучасній школі. Системний, системно-структурний, синергетичний, функціональний, еколого-еволюційний підходи. Поняття про біологічні системи (за Б.Д. Комісаровим): біонтологічні (клітина, тканина, орган, система органів, організм); таксономічні (вид, рід, родина, клас, тип та ін.); синекологічні (популяція, біоценоз, біогеоценоз, екосистема, біосфера). Формування цілісності знань про біологічні системи.

Тема 3. Модульна технологія навчання біології та опрацювання змісту. Побудова змістового модуля. Комплексна дидактична мета, структурні елементи модулю, інтегрована дидактична мета, локальні дидактичні цілі кожного учбового елементу уроку (УЕ). Етапи побудови модуля. Методика проведення модульних уроків.

Розділ 2. Професійно-орієнтовані технології навчання.

Тема 4. Організація проектної діяльності учнів на уроках біології. Завдання проектної діяльності учнів. Особливості проектного навчання біології. Вибір тематики проектів. Структура проектів. Класифікація проектів: індивідуальні, групові, колективні; короткотривалі, довготривалі. Індивідуальний освітній проект. Форми презентації проектів. Критерії оцінювання індивідуальних освітніх проектів з біології.

Тема 5. Технології розвивального та проблемного навчання біології.

Технологія розвивального навчання (за В.В.Давидовим, Л.В.Занковим)
Проблемне навчання як різновид розвивального навчання. Форми використання проблемного навчання: проблемне запитання; проблемне завдання; проблемна задача; проблемна ситуація. Структура уроку проблемного викладу навчального матеріалу. Проблематизація навчального матеріалу з біології.

Розділ 3. Педагогічні технології ефективної організації навчального процесу

Тема 6. Особистісно орієнтовані технології. Гуманістична традиція у контексті особистісно орієнтованого навчання (за О. Пехотою). Мета й завдання особистісно орієнтованої освіти. Моделі особистісно орієнтованої педагогіки. Вихідні положення для побудови сучасних особистісно орієнтованих систем навчання. Вимоги до сучасних особистісно орієнтованих технологій. Загальна характеристика особистісно орієнтованих педагогічних технологій. Критерії ефективності результатів застосування особистісно орієнтованих технологій.

Тема 7. Педагогічна технологія „створення ситуації успіху”. Акмеологічний підхід в освіті. Методи, прийоми, засоби створення ситуації успіху.

Тема 8. Технологія організації групової навчальної діяльності. Форми організації групового навчання, взаємонавчання, навчання в парах. Ефективність та значення групової взаємодії учнів.

Розділ 4. Зарубіжні педагогічні технології

Тема 9. Педагогічні технології навчання учнів старшої школи США. Види лекцій, семінарів, кооперативне навчання. Педагогічні технології в підготовці студентів. Рефлексивно-творче навчання. Проблемне навчання. Індивідуалізоване навчання. Навчання в колективі. Інформаційні засоби й технології.

Тема 10. Система тьюторства: актуалізація досвіду Великої Британії для системи освіти України. Історичні аспекти тьюторства. Система шкільної освіти. Система вищої освіти. Модульно-тьюторна система навчання.

Тема 11. Система освіти Франції. Педагогічні технології. Компетентністний, особистісно-орієнтований та інтегрований підхід до навчання. Інтернет-орієнтовані технології. Університетське електронне містечко. Технологія “маршруту відкриттів”. Технології кооперативного навчання.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1, 2

Тема: Поняття і зміст педагогічних технологій і технологічного підходу

Мета: розглянути зміст педагогічних технологій і технологічного підходу, проаналізувати найбільш поширені технології навчання

Теоретичні питання:

1. Технологічний підхід в освіті.
2. Освітні технології.
3. Педагогічні технології.
4. Технології навчання.
5. Критерії педагогічних технологій.
6. Класифікація педагогічних технологій.
7. Функції педагогічних технологій.

Практичне завдання:

- 1) Опрацювати понятійний апарат.
- 2) Порівняти категорії «освітні технології», «педагогічні технології», «технології навчання».
- 3) Обґрунтувати педагогічну технологію, що має найбільші дидактичні можливості.
- 4) Запропонувати власну технологію навчання.

Методичні рекомендації.

Під час підготовки до заняття слід звернути увагу на те, що категорії «освітні технології», «педагогічні технології», «технології навчання» мають різний зміст і рівні реалізації. Слід обрати критерії педагогічних технологій за якими їх порівнюють.

Література:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2012. – 352 с.
2. Освітні технології: навчально-методичний посібник / О. М. Пєхота, А.
3. Кіктєнко, О. М. Любарська. – К., 2001. – 256 с.
3. Нісімчук А. О. Сучасні педагогічні технології. Навч. посібник / А. О. Нісімчук, О. С. Падалка, В. Т. Шпак. – К. : Просвіта, 2000. – 368 с.
4. Чєпіль М. М. Педагогічні технології: навчальний посібник / М. М. Чєпіль, Н. З. Дудник. – К. : Академвидав, 2012. – 224 с.

Завдання для самопідготовки:

1. Підготувати доповідь на тему: «Класифікація педагогічних технологій».
2. Підготувати доповідь на тему: «Розвиток технологічного підходу в Україні».

Хід заняття:

I. Співбєсїда за теоретичними питаннями.

2. Порівняння категорій «освітні технології», «педагогічні технології», «технології навчання».

3. Визначити критерії вибору педагогічної технології.

4. З'ясувати основні складові педагогічної технології.

5. Пояснити в чому полягає особливість технологічного підходу.

II. Складання таблиці «Педагогічні технології, що відповідають принципам і критеріям ефективності освітнього процесу».

Принципи вибору педагогічної технології	Критерії ефективності педагогічних технологій	Педагогічні технології
– природовідповідність; – відповідність індивідуальним особливостям учасників педагогічного процесу; – діяльнісний підхід (педагогічні технології, спрямовані на організацію діяльності учнів); – відповідність індивідуальності педагога й учнів; – висока ефективність технологій у педагогічній практиці; – відповідність технологій меті розвитку учнів; – систематичність використання; – культуровідповідність; – відповідність педагогічних технологій іншим педагогічним засобам; – доступність; – усвідомлення педагогом критеріїв ефективності педагогічних технологій; – розвивальний характер технологій	– високий рівень технологічної культури педагога; – високий рівень володіння педагогом технологічними прийомами; – особистий досвід використання педагогом педагогічних технологій; – можливості творчого перетворення технології; – створення ситуації успіху в діяльності учнів і педагога в процесі реалізації технології; – органічний взаємозв'язок компонентів технології; – досить повний опис технології; – можливості технології в актуалізації, саморозвитку учнів і педагога; – організація взаємодії педагога й учнів; – суттєві зміни стану учнів (у їхній мотивації до діяльності, знаннях, уміннях, емоціях)	

Питання для контролю та самоконтролю:

1. У чому полягає відмінність між категоріями «освітні технології», «педагогічні технології», «технології навчання»?
3. Чим можна пояснити інтенсивний розвиток технологічного підходу?
4. Охарактеризувати структуру педагогічної технології.
5. Описати підходи до класифікації педагогічних технологій.
6. З'ясувати дидактичні можливості педагогічних технологій.
7. В чому полягають особливості технологічного підходу?
8. Описати класифікацію педагогічних технологій.
9. Чим можна пояснити необхідність впровадження педагогічних технологій?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Тема: Методологічні підходи до навчання біології у сучасній школі

Мета: розглянути методологічні підходи до навчання біології у сучасній школі

Теоретичні питання:

1. Системний, системно-структурний підхід.
2. Синергетичний підхід.
3. Функціональний підхід.
4. Еколого-еволюційний підхід.
5. Поняття про біологічні системи (за Б.Д. Комісаровим): біонтологічні (клітина, тканина, орган, система органів, організм); таксономічні (вид, рід, родина, клас, тип та ін.); синекологічні (популяція, біоценоз, біогеоценоз, екосистема, біосфера).
6. Формування цілісності знань про біологічні системи.

Практичне завдання:

1. Розробити конспект уроку на тему: «Двомембранні клітинні органели», використовуючи системно-структурний і функціональний підходи.
2. Дати характеристику кожному підходу з конкретними прикладами.

Методичні рекомендації.

Розглядаючи підходи до викладання біології слід звернути увагу на реалізацію принципу цілісності вивчення біологічних систем. З'ясуйте, чому будь який організм розглядають як систему.

Література:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2012. – 352 с.
2. Освітні технології: навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська. – К., 2001. – 256 с.
3. Нісімчук А. О. Сучасні педагогічні технології. Навч. посібник / А. О. Нісімчук, О. С. Падалка, В. Т. Шпак. – К. : Просвіта, 2000. – 368 с.
4. Чепіль М. М. Педагогічні технології: навчальний посібник / М. М. Чепіль, Н. З. Дудник. – К. : Академвидав, 2012. – 224 с.

Завдання для самопідготовки:

1. Підготувати доповідь про особливості методологічних підходів до викладання біології.
2. Порівняти методологічні підходи до вивчення живої природи.

Хід заняття:

1. Співбесіда за теоретичними питаннями.
2. Встановити особливості методологічних підходів до викладання біології.
3. Проаналізувати системний, системно-структурний підходи.
4. Розглянути сутність синергетичного підходу.
5. Заповнити таблицю «Порівняльна характеристика методологічних підходів до викладання біології».

Методологічний підхід	Сутність методологічного підходу	Приклади

Питання для контролю та самоконтролю:

1. Назвіть основні принципи системного, системно-структурного підходу.
2. Перелічіть основні особливості синергетичного підходу.
3. Проаналізуйте функціональний підхід.
4. У чому сутність еколого-еволюційного підходу?
5. Поняття про біологічні системи.
6. Назвіть методи, прийоми, засоби формування цілісності знань про біологічні системи.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Тема: Модульна технологія навчання біології та опрацювання змісту

Мета: розглянути можливості застосування модульну технологія навчання біології та опрацювання змісту

Теоретичні питання:

1. Сутність та організація модульного навчання.
2. Побудова навчальних модулів.
3. Формулювання комплексної дидактичної мети (КДМ), визначення структурних елементів модулю (уроків), інтегрованої дидактичної мети (ІДМ) та локальних дидактичних цілей (ЛДМ) кожного учбового елементу уроку (УЕ).

Методичні рекомендації.

Під час підготовки до заняття слід звернути увагу на те, що будь-яку тему (проблемний модуль) можна представити як цілісну змістову одиницю, яка складається з декількох модулів: настановного, теоретичного, модуля генералізації, підсумкового. Далі необхідно опрацювати структуру проблемного модуля.

Настановний модуль: 1) актуалізація ЗУН, необхідних для засвоєння матеріалу; 2) постановка проблеми, системне представлення структури модуля (основні закони, теорії, закономірності). Учні отримують інформацію щодо понятійного апарату проблеми з окресленням історичного і практичного аспектів певної біологічної проблеми.

Теоретичний модуль містить основний теоретичний матеріал, його складовими є: дидактична мета, формулювання проблеми, обґрунтування гіпотези. Формами реалізації даного модуля є: вступні, оглядові, проблемні лекції, семінари, конференції. На цьому етапі відбувається розширення, укрупнення матеріалу навчального модуля згідно з основними питаннями теми, різнорівневе вивчення біологічних об'єктів, процесів, явищ, встановлення міжпредметних та внутрішньопредметних зв'язків.

Практичний модуль передбачає застосування знань, умінь, навичок на практиці, формування власного пізнавального стилю. На цьому етапі проводяться лабораторні, практичні роботи, консультації, здійснюється індивідуальна робота учнів (експериментальна, дослідницька робота, проекти).

Модуль генералізації включає: розв'язання проблеми, узагальнення змісту проблемного модуля, побудову інтегрованих схем, конспекту. Формами реалізації цього модуля є: дискусії, "круглі столи", ділові ігри, диспути, конференції тощо. На цьому етапі аналізується самостійна робота учнів, розглядаються завдання для самопідготовки, здійснюється закріплення знань.

Підсумковий модуль виконує функції контролю (усний, письмовий, програмований), попереджає вихід неякісного освітнього продукту. Підсумковий етап забезпечує корекцію знань, трансформацію їх на нові об'єкти, умови, можлива підготовка учнями доповідей за питаннями, що залишилися поза увагою, потім учні складають залік.

Змістовий модуль можна побудувати за такою схемою:

Змістовий модуль за темою «Неорганічні речовини живих організмів»

Урок №	Тема	Інтегрована дидактична мета уроку	Демонстрації	Контроль навчаль- них досягнень учнів
	Комплексна дидактична мета модуля:			
1.				

Література:

1. Генкал С.Е. Методичні засади продуктивного навчання біології учнів профільних класів: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Суми: видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2013. – 196 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2012. – 352 с.
3. Освітні технології: навчально-методичний посібник / О.М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська. – К., 2001. – 256 с.

Завдання для самопідготовки:

1. Розробити змістовий модуль на тему «Неорганічні речовини живих організмів» (12 год.).
2. Скласти конспект модульного уроку на тему: «Біологічні функції води».

Хід заняття:

1. Співбесіда за теоретичними питаннями.
2. Встановити етапи підготовки до занять в рамках модульної технології навчання.
3. З'ясувати доцільність використання модульної технології навчання.
4. Пояснити сутність модульної технології навчання.
5. Проаналізувати логіку побудови модульного уроку.

Питання для контролю та самоконтролю:

1. У чому полягає ефективність модульної технології навчання?
2. У чому полягає сутність модульної технології навчання?

3. Назвіть елементи модульного навчання?
4. Як змінюється діяльність учнів і вчителя під час використання модульної технології навчання?
5. Опишіть етапи модульного уроку.
7. Які недоліки і переваги модульної технології навчання?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

Тема: Технологія організації проектної діяльності учнів

Мета: розглянути можливості застосування проектної діяльності учнів на уроках біології

Теоретичні питання:

1. Особливості проектного навчання біології.
2. Класифікації проектів.
3. Індивідуальний освітній проект.
4. Організація проектної діяльності учнів на уроках та у позакласний час.

Методичні рекомендації.

Визначте особливості проектного навчання біології. Проектна діяльність учнів є однією із складових розвивального навчання, спрямована на вироблення самостійних дослідницьких умінь (постановка проблеми, збір і обробка інформації, проведення експериментів, аналіз отриманих результатів), сприяє розвитку творчих здібностей і логічного мислення, поєднує знання, отримані в ході навчального процесу, і залучає учнів до розв'язання життєво важливих проблем.

Метою проектної діяльності є втілення здобутих учнями знань, умінь і навичок, засвоєних під час вивчення навчального матеріалу, у проєкті, який є засобом практичної їх реалізації. Акцентуйте увагу на особливостях проектного навчання біології, як проектне навчання сприяє остаточному самовизначенню учнів. Розгляньте структуру проекту, систему оцінювання та можливий педагогічний супровід проектів.

Література:

1. Генкал С.Е. Методичні засади продуктивного навчання біології учнів профільних класів: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Суми: видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2013. – 196 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2012. – 352 с.
3. Освітні технології: навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська. – К., 2001. – 256 с.

Завдання для самопідготовки:

1. Скласти теми проектів учнів, що можуть бути використані під час вивчення теми «Структура клітинного рівня: біомолекули та органели клітини».
2. Розробити план організації проектної діяльності учнів у позакласний час (для 11 класу).
3. Розробити урок-проект з теми (за вибором) «Структура клітинного рівня: біомолекули та органели клітини».

Хід заняття:

1. Співбесіда за теоретичними питаннями.
2. Назвати основні етапи побудови проекту.
3. Проаналізувати чинники, що поширенню проектного навчання.
5. Пояснити в чому сутність проектного навчання.
6. Обґрунтувати ефективність проектної діяльності учнів.
7. За якими критеріями слід оцінювати діяльність кожного учасника групового проекту?
8. Заповнити таблицю «Педагогічний супровід індивідуальних освітніх проектів»

Етап проекту	Зміст діяльності учнів	Зміст діяльності вчителя
Пошуковий	1. Визначають тему, проблему, мету, завдання проекту. 2. Формулюють гіпотези	
Проектний	1. Вибірають джерела інформації, узгоджують критерії оцінювання. 2. Визначають тип, структуру, термін реалізації кожного етапу та форми презентації	
Дослідницький	1. Оброблюють інформацію. 2. Вирішують окремі завдання. 3. Звітують про виконання	
Аналітико-корекційний	1. Формують цілісне уявлення про проблему, обґрунтовують гіпотези.	

	2. Формулюють висновки, визначають ступінь готовності проекту	
Презентаційний	1. Захищають проект: а) обґрунтовують доцільність й значущість проекту; б) викладають основний зміст та його результати; перспективи розвитку теми. 2. Висловлюють свої думки під час обговорення та оцінювання проекту	
Рефлексивний	1. Усвідомлюють ступінь якості проекту, нові проблеми. 3. Формулюють нові теми проектів	

Питання для контролю та самоконтролю:

1. У чому полягає сутність проектної діяльності?
2. На реалізацію яких завдань спрямована проектна діяльність?
3. Які основні етапи проектної діяльності учнів?
4. Чому проектну технологію навчання вважають інноваційною?
5. Які дидактичні можливості проектної діяльності?
6. Які методи, прийоми застосовують в рамках реалізації даної технології?
7. У чому полягає розвивальне значення проектної діяльності?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Тема : Технології розвивального та проблемного навчання біології

Мета: розглянути технології розвивального та проблемного навчання біології.

Теоретичні питання:

1. Сутність і завдання розвивального навчання.
2. Проблемне навчання як засіб формування компетентності учнів.
3. Розвиток внутрішніх мотивів діяльності у системі розвивального і проблемного навчання.
4. Особливості застосування проблемного навчання.

5. Порівняльна характеристика традиційного, проблемного і розвивального навчання.

Методичні рекомендації.

Визначте особливості проблемного навчання біології як різновиду розвивального навчання, що є логічно завершеною системою, яка потребує певний арсенал методів та прийомів для досягнення освітньої мети. Проблемне навчання розглядається як детермінанта розвитку, самореалізації, самовизначення, а його організація є процесом створення в школі таких психолого-педагогічних умов, які сприяють підвищенню показників пізнавальних процесів учнів. Розгляньте структуру уроку та форми проблемної організації навчального процесу: проблемне запитання; проблемне завдання; проблемна задача; проблемна ситуація.

Складіть до кожного блоку змісту на основному етапі уроку проблемні запитання та завдання для учнів. Визначте методи для реалізації змісту, які розрізняються за ступенем пізнавальної самостійності учнів.

Література:

1. Генкал С.Е. Методичні засади продуктивного навчання біології учнів профільних класів: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Суми: видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2013. – 196 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2012. – 352 с.
3. Освітні технології: навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська. – К., 2001. – 256 с.

Завдання для самопідготовки:

1. Розробити конспект уроку проблемного викладу на тему: «Особливості організації геному у різних груп організмів. Регуляція активності генів».
2. На прикладі теми «Основні середовища життя і адаптації (морфологічні та фізіологічні) до них організмів» показати елементи проблемного навчання.

Хід заняття:

1. Співбесіда за теоретичними питаннями.
2. На реалізацію яких завдань спрямоване розвивальне навчання?
3. Викласти основні теоретичні позиції розвивального навчання.
4. Проаналізувати сутність проблемного навчання.
5. Які дидактичні можливості проблемного навчання?
6. Порівняйте традиційне і проблемне навчання за критеріями.

Порівняльна характеристика традиційного та проблемного навчання

Критерії	Традиційне навчання	Проблемне навчання
Мета діяльності вчителя		
Мета діяльності учня		
Етапи уроку		
Особливості діяльності учнів		
Методи навчання		
Рівень пізнавальної самостійності		
Результати уроку		

7. Навести приклади проблемних ситуацій:

Умови виникнення проблемної ситуації	Приклади проблемних ситуацій
Учні не володіють способами вирішення поставленої задачі, не можуть відповісти на проблемне запитання, дати пояснення новому факту в навчальній або життєвій ситуації	
Наявність протиріччя між наявними знаннями і способами діяльності, що володіють учні та новими даними, які слід пояснити на основі цих знань	
Усвідомлення учнями неможливості пояснити нові дані, практичні результати за допомогою знань, які вони мають	
Є необхідність використовувати раніше засвоєні знання в нових практичних умовах	
Існує суперечність між теоретично можливим шляхом розв'язання проблеми і практичною нездійсненністю вибраного способу	

Є суперечності між практично досягнутим результатом виконання навчального завдання і відсутністю в учнів знань для теоретичного обґрунтування	
---	--

Питання для контролю та самоконтролю:

1. Встановити послідовність етапів уроку проблемного викладу.
2. Які основні переваги проблемного навчання?
3. Яке дидактичне значення має проблемне навчання?
4. Проаналізувати форми проблемного навчання?
5. Які застереження щодо застосування проблемного навчання?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Тема: Технологія формування творчої особистості

1. Історія виникнення технології.
2. Концептуальні основи технології.
3. Організація творчої діяльності учнів.
4. Мета і завдання технології.
5. Створення умов для розвитку творчої діяльності учнів.
6. Вимоги до особистості вчителя.

Методичні рекомендації.

Необхідно звернути увагу на категорії «творчість», «творча діяльність». Визначенню поняття творчої особистості у філософській, педагогічній та психологічній літературі приділяється багато уваги (В.І. Андреев, Д.Б. Богоявленська, Р. М. Грановська, А.З. Зак, В. А. Кан-Калик, Н.В. Кичук, Н.В. Кузьміна, А.Н. Лук, С.О. Сисоєва, В.А. Цапок та інші).

Більшість авторів погоджуються з тим, що творча особистість – це індивід, який володіє високим рівнем знань, має потяг до нового, оригінального. Для творчої особистості творча діяльність є життєвою потребою, а творчий стиль поведінки – найбільш характерний. Головним показником творчої особистості, її найголовнішою ознакою вважають наявність творчих здібностей, які розглядаються як індивідуально-психологічні здібності людини, що відповідають вимогам творчої діяльності і є умовою її успішного виконання.

Слід звернути увагу на те, що у психолого-педагогічній літературі поряд із терміном «творча особистість» трапляється термін «креативна особистість». Найбільш вдалий підхід до цього визначення запропонувала С. О. Сисоєва. Під креативною особистістю слід розуміти таку, яка має внутрішні передумови

(особистісні утворення, нейрофізіологічні задатки), що забезпечують ї творчу активність, тобто нестимульовану ззовні пошукову та перетворювальну діяльність, але творча активність не завжди є продуктивною. Продуктивну творчу активність називаємо *творчою діяльністю*, тобто таким творчим процесом, унаслідок якого виникає нове досягнення.

Творча особистість – це креативна особистість, яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула необхідних для актуалізації творчого потенціалу людини додаткових мотивів, особистісних утворень, здібностей, що сприяють досягненню творчих результатів в одному чи кількох видах творчої діяльності.

Щоб вирішити проблему формування творчої особистості вчителю необхідно організувати роботу з учнями за трьома напрямками.

- 1) правильно формулювати цільову настанову (відзначати, перелічувати факти, все, що підлягає засвоєнню; давати загальне уявлення про тему, яку потрібно вивчити; звертати увагу на новизну виучуваного матеріалу; приділяти увагу критиці, критичному ставленню до підручника; робити прогнозування);
- 2) активізувати контроль за сприйняттям (незрозуміле, суперечливе, неправильне);
- 3) підвищувати темп уявних операцій, звертати увагу на глибину та чіткість їх усвідомлення, на зорове уявлення фактів, вилучення головного, прогнозування прочитаного, установлення причинно-наслідкових зв'язків, критичне ставлення до тексту.

Умовою успішного навчання та формування творчої особистості є наявність трьох складових інтелектуальної діяльності, спрямованої на засвоєння чогось принципово нового:

- 1) високого рівня сформованості елементарних пізнавальних процесів;
- 2) високого рівня активного мислення;
- 3) високого рівня організованості і цілеспрямованості пізнавальних процесів.

Розглянемо декілька технологічних схем проведення уроків.

1. Технологічна схема узагальненого заняття пошукового типу (за В. Шубинським), що сприяє творчому розвитку учнів:

- 1) висунення логічної суперечності, парадоксу;
- 2) постановка проблеми;
- 3) розв'язання проблеми;
- 4) аналіз проблеми, висунення гіпотез;
- 5) роздуми, задуми, синтез нових знань, породження нового;
- 6) творче моделювання;
- 7) критичний аналіз і теоретичне обґрунтування результатів розв'язання проблеми;

8) експериментальна перевірка результатів творчої діяльності та впровадження їх у життя.

2. Технологічна схема уроку, яка сприяє розвитку продуктивної пізнавальної діяльності.

На підготовчому етапі вчитель розподіляє матеріал на блоки. До кожного блоку готується 4-5 головних проблемних запитань. Відповіддю на ці питання є опорні конспекти (не більше однієї сторінки). Кожний конспект-опора вміщує 3-4 ключових слова-понять. Урок починається з рейтингу-опитування (на основі нових понять), який триває п'ять хвилин. Оцінюється відповідь за п'ятибальною системою. Максимум балів під час рейтингу-опитування – 25. Відповіді миттєві, короткі. За опанування матеріалу блоку виставляється оцінка.

Кожний урок будується за такими етапами:

- 1) стартовий рейтинг (5 хв);
- 2) оголошується тема, мета, план уроку;
- 3) учням надається конспект-опора, який вивчається у групах (10 хв);
- 4) вивчення теми завершується дискусією за змістом вивченого матеріалу за допомогою опор, головних понять (20 хв);
- 5) час, який залишився, відводиться на самостійну роботу з теми.

Література:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2012. – 352 с.
2. Освітні технології: навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А.
3. Кіктенко, О. М. Любарська. – К., 2001. – 256 с.
3. Нісімчук А. О. Сучасні педагогічні технології. Навч. посібник / А. О. Нісімчук, О. С. Падалка, В. Т. Шпак. – К. : Просвіта, 2000. – 368 с.
4. Чепіль М. М. Педагогічні технології: навчальний посібник / М. М. Чепіль, Н. З. Дудник. – К. : Академвидав, 2012. – 224 с.

Завдання для самопідготовки:

1. Розробити конспект уроку на тему: «Мінливість організмів як властивість живої матерії. Форми мінливості».
2. На прикладі теми показати шляхи організації творчої діяльності учнів.
3. Розробіть критерії оцінки творчих можливостей учнів та оцінки рівня їх сформованості.

Хід заняття:

1. Співбесіда за теоретичними питаннями.
2. Пояснити необхідність впровадження технології формування творчої

особистості.

3. Назвати основні етапи формування творчої особистості.

4. Пояснити завдяки чому стане можливим застосування технології формування творчої особистості.

5. Розкрити сутність технології формування творчої особистості.

Питання для контролю та самоконтролю:

1. Французький психолог Т. Рібо наприкінці минулого століття визначив залежність здатності до фантазії, творчої уяви від віку. Розкрийте зміст цього твердження та перелічіть прийоми, методи, які сприяють розвитку такого важливого компонента творчості.

2. У чому полягає творчість учителя в створенні продуктивного середовища пізнання на уроці? Ваш банк ідей, прийомів створення продуктивного середовища пізнання.

3. Проаналізуйте шляхи розв'язання проблеми розвитку творчих здібностей школярів.

4. Який зміст вкладаєте в поняття «творчі інтереси»? Визначте залежність рівня творчості від творчих інтересів.

5. «Пізнавальна перспектива» і «перспективні завдання» — спільне і відмінне цих понять. Поясніть їх місце у формуванні творчої особистості.

6 курс

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Тема: Особистісно орієнтовані технології навчання

Мета: розглянути особистісно орієнтовані технології навчання, умови їх застосування на уроках біології.

Теоретичні питання:

1. Психолого–дидактична концепція І.С.Якиманської.
2. Дидактична модель особистісно орієнтованої освіти В.В Серікова.
3. Принцип суб'єктності освіти.
4. Особистісно орієнтований урок.
5. Умови особистісного розвитку учнів.

Методичні рекомендації.

Метою особистісно орієнтованого уроку є створення умов для виявлення пізнавальної активності учнів. Засобами досягнення вчителем цієї мети можуть

бути: використання різноманітних форм та методів навчальної діяльності, які дозволяють розкрити суб'єктивний досвід учнів; створення атмосфери зацікавленості кожного учня в результатах роботи всього класу; стимулювання учнів до висловлювань, використання різних способів виконання завдань без побоювань помилитися, отримати хибну відповідь тощо; використання протягом уроку дидактичного матеріалу, який дозволяє учневі обрати найбільш значущі для нього вид та форму змісту навчального матеріалу. Слід враховувати основні вимоги до особистісно орієнтованого уроку: пріоритет особистості учня в організації освітнього процесу; орієнтація на процес навчання; орієнтація на особистісні досягнення учня; створення позитивного емоційного фону уроку; чітке визначення освітніх, виховних і розвивальних завдань уроку; раціональна єдність репродуктивних і продуктивних методів навчання; зв'язок з раніше вивченим досвідом, набутим учнем; формування вмінь учнів самостійно здобувати знання і застосовувати їх на практиці; заохочення прагнень учнів знаходити свій спосіб роботи з навчальним матеріалом.

Література:

1. Генкал С.Е. Методичні засади продуктивного навчання біології учнів профільних класів: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Суми: видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2013.–196 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2012. – 352 с.
3. Освітні технології: навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська. – К., 2001. – 256 с.

Завдання для самопідготовки:

1. Розробити конспект особистісно орієнтованого уроку на тему: «Зчеплене успадкування».
2. Порівняти особистісно орієнтований і традиційний підходи до навчання.

Хід заняття:

1. Співбесіда за теоретичними питаннями.
2. Пояснити сутність особистісно орієнтовані технології навчання.
3. Описати методи особистісно орієнтовані технології навчання.
4. Пояснити сутність дидактичної моделі особистісно орієнтованої освіти В.В. Серікова.
5. Розкрити сутність психолого–дидактичної концепції І.С.Якиманської.
6. Описати основні етапи особистісно орієнтованого уроку.

Питання для контролю та самоконтролю:

1. У чому полягає суть особистісного підходу в психолого-педагогічній науці?
2. Чим обумовлена складність реалізації підходу в освіті?
3. Проаналізуйте шлях розвитку гуманістичної традиції в науці.
4. Кому з вітчизняних педагогів належать праці з яскраво вираженою гуманістичною спрямованістю?
5. Які явища вивчає гуманістична педагогіка, чиї імена пов'язує з нею світова наука?
6. Наведіть приклади різних точок зору на особистісно орієнтовану освіту.
7. Розкрийте зміст поняття «особистісно орієнтоване навчання».
8. Які моделі особистісно орієнтованої педагогіки (за І. С. Якиманською) вам відомі?
9. Чи відрізняються за результатами традиційне і особистісно орієнтоване навчання?
10. Який зміст вкладають різні вчені в поняття «особистість», чим воно відрізняється від понять «індивід» і «суб'єкт»?
11. Які вимоги висувають до технології особистісно орієнтоване навчання?
12. Перелічіть освітні технології, які сьогодні прийнято відносити до особистісно орієнтованих.
13. Дайте тлумачення поняття «особистісно орієнтована ситуація». Наведіть приклади з урахуванням специфіки навчального предмета, який ви викладатимете в школі.
14. Яку роль в особистісно орієнтованому навчанні відіграє рефлексія?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9

Тема: Педагогічна технологія «створення ситуації успіху»

Мета: розглянути педагогічну технологію «створення ситуації успіху», умови її застосування на уроках біології.

Теоретичні питання:

1. Мета і завдання технології.
2. Прийоми педагогічної технології.
3. Педагогічна технологія за А.С. Белкіним.
4. Педагогічна технологія Лінди Ллойд.
5. Педагогічна технологія Л.В. Ткачук.
6. Педагогічна система «SELF-ESTEEM». Самооцінка.
7. Методика створення ситуації успіху на уроці біології.
8. Умови створення ситуації успіху учнів.

Методичні рекомендації.

Слід звернути увагу на організаційно-методичні принципи, на яких базується робота учителя біології:

1. Спрямована культивация стилю педагогічної діяльності вчителя – партнерство як спільна творчість з учнями.
2. Виявлення індивідуальних особливостей обдарованого учня.
3. Розвиток не просто професіонала, а особистості.
4. Виховання мотивації соціальної самореалізації обдарованих учнів, орієнтування їх на пошук власної місії в суспільстві, розвиток лідерських якостей.
5. Організовування занять за типом «вільного класу» (вільний рух, вільне обговорення, вільний вибір видів робіт тощо).
6. Запровадження навчальних програм, які відкривають простір для творчості (акцент на самостійну роботу, світоглядний зміст програмних питань курсу, проектний підхід до організації навчання тощо).
7. Індивідуальна допомога (робота з особистісними проблемами обдарованих учнів).
8. Спеціальна допомога (засоби та спроби усунення проявів десинхронії розвитку обдарованих).

Технологія «Створення ситуації успіху» звучить у таких висловлюваннях педагога:

- Це дуже важливо, і у тебе неодмінно вийде...
- Саме ти і міг би зробити таку справу...
- І це зовсім не складно. Навіть якщо не вийде — нічого страшного.
- Я впевнений, що ти пам'ятатимеш про...
- Починай же! Ти це добре зробиш!
- Ось ця деталь (елемент, частина) вийшла дуже гарно!

Педагогічна технологія «Створення ситуації успіху» включає створення різноманітних видів радості, використання при-йомів, за допомогою яких розгортають роботу з різними категоріями учнів.

Література:

1. Генкал С.Е. Методичні засади продуктивного навчання біології учнів профільних класів: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Суми: видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2013.—196 с.

2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2012. – 352 с.
3. Освітні технології: навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська. – К., 2001. – 256 с.

Завдання для самопідготовки:

1. Розробити конспект уроку на тему: «Теорія Ч.Дарвіна», застосовуючи прийоми педагогічної технології «створення ситуації успіху».
2. Порівняти педагогічну технологію «створення ситуації успіху» і традиційну технологію навчання.
3. Запропонуйте складові та умови створення ситуації успіху на уроках біології.

Хід заняття:

1. Співбесіда за теоретичними питаннями.
2. Яке виховне значення має технологія «створення ситуації успіху»?
3. Яке дидактичне значення має технологія «створення ситуації успіху»?
4. Які технології «створення ситуації успіху» є найбільш доречними під час навчання біології?

Питання для контролю та самоконтролю:

1. Які основні концептуальні положення педагогічної технології «Створення ситуації успіху»?
2. У чому ви бачите відмінність описаної технології від традиційних підходів та прийомів виховання?
3. Дайте визначення поняттям *успіх*, *ситуація успіху*.
4. Які ідеї, прийоми ви використовуватимете в своїй професійній діяльності після ознайомлення з педагогічною технологією?
5. На роботу з якими категоріями учнів орієнтована технологія?
6. Чому цю технологію можна зарахувати до особистісно орієнтованої?
7. Які прийоми технології ви знаєте?
8. Які риси повинен мати вчитель, користуючись у роботі технологією «Створення ситуації успіху»? Удосконаленням яких рис своєї особистості у зв'язку з цим вам необхідно буде зайнятися?
9. Наведіть приклади педагогічної технології «Створення ситуації успіху» із праць А. С. Макаренка і В. О. Сухомлинського.
10. Яку ситуацію, прийом із власного досвіду ви можете запропонувати до Банку Ситуацій Успіху?
12. Наведіть приклади ефективності технології з педагогічної літератури, педагогічної практики або власного життя.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10

Тема: Технологія організації групової навчальної діяльності

Мета: розглянути педагогічну технологія організації групової навчальної діяльності.

Теоретичні питання:

1. Мета технології групової навчальної діяльності
2. Форми організації групової роботи учнів.
3. Групова навчальна діяльність на різних етапах уроку.
4. Переваги і недоліки технології.
5. Умови організації групової роботи учнів.

Методичні рекомендації.

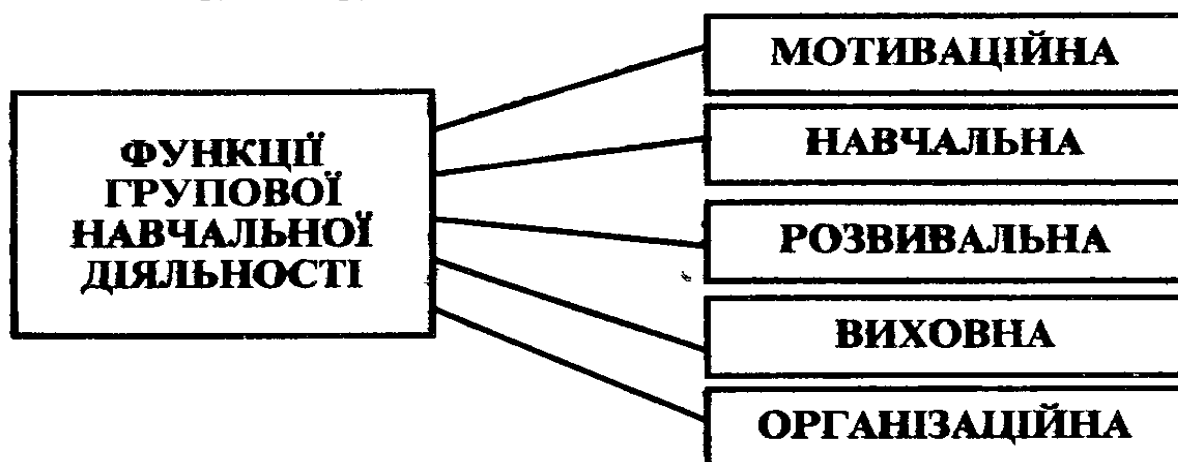
Цілісну систему навчальної діяльності учнів на занятті становлять фронтальна, індивідуальна та групова діяльність. Вони пронизують увесь навчальний процес. З'ясуємо сутність і встановимо особливості групової навчальної діяльності школярів на основі порівняння її з фронтальною та індивідуальною.

У фронтальному навчанні весь клас працює над одним навчальним завданням під безпосереднім керівництвом учителя. При цьому вчитель організовує весь клас на роботу в єдиному темпі, прагне більш-менш рівномірно впливати на всіх учасників загальнокласної роботи. Проте у фронтальній роботі надзвичайно складно забезпечити високу активність усіх учнів. Складність виникає через те, що в доволіно сформованих лише на основі вікової ознаки шкільних класах існує істотна відмінність учнів за рівнем навчальних можливостей. Організовуючи фронтальну роботу, вчитель орієнтується, головним чином, на рівень середніх учнів. На нього розраховані темп роботи, обсяг та рівень складності навчального матеріалу. Учні з низьким рівнем навчальних можливостей за таких умов неспроможні сприйняти й осмислити матеріал у повному обсязі. Якщо ж знизити темп фронтальної роботи, то це негативно позначиться на сильних учнях. Розглядаючи фронтальну роботу, не можна не наголосити на її обмежених можливостях реалізації навчального спілкування школярів. Воно можливе лише з дозволу вчителя, за його ініціативою і в незначній мірі.

В індивідуальній роботі кожен учень працює самотійно, темп його роботи визначається ступенем цілеспрямованості, розвитку інтересів, нахилів. Темп роботи залежить також від навчальних можливостей, підготовленості учнів. Індивідуальній навчальній діяльності не властива безпосередня взаємодія учнів між собою, а контакти з учителем обмежені та нетривалі. В індивідуальній

навчальній роботі діяльність слабких учнів приречена на невдачу, тому в них є прогалини в знаннях, недостатня сформованість умінь і навичок навчальної самостійної роботи.

Розглянемо функції групової навчальної діяльності.



Групова форма навчальної діяльності в порівнянні з іншими організаційними формами має низку значних переваг:

- 1) за той самий проміжок часу обсяг виконаної роботи набагато більший;
- 2) висока результативність у засвоєнні знань і формуванні вмінь;
- 3) формується вміння співпрацювати;
- 4) формуються мотиви навчання, розвиваються гуманні стосунки між учнями;
- 5) розвивається навчальна діяльність (планування, рефлексія, самоконтроль, взаємоконтроль).

Кооперативно-групова форма роботи передбачає виконання частини загального, рівноцінного за ступенем складності класного завдання. Лабораторно-бригадний метод – спосіб організації навчального процесу в школі, за яким учнівські бригади самостійно виконували різноманітні дослідницькі завдання. Ланкова форма – організація навчальної діяльності щодо постійних малих учнівських груп, керованих лідерами. Учні працюють над єдиним завданням. Мала група – це група із двох і більше осіб, об'єднаних єдиною метою, схожими інтересами і потребами у спілкуванні та спільній діяльності; перебувають в безпосередньому контакті одне з одним. Парна форма навчальної роботи – два учні виконують деяку частину роботи разом.

Організовуючи групову діяльність на уроці, вчитель повинен дотримуватися таких вимог:

- 1) чітко формулювати пізнавальні завдання;
- 2) завдання мають бути проблемними, спонукати учнів до активності, творчого мислення, до пошуку нових знань і нових способів дій;
- 3) уважно спостерігати за ходом навчальної діяльності в малих групах;

- 4) зосередити увагу на діяльності слабких учнів;
- 5) заздалегідь інструктувати лідерів, спрямовуючи їх роботу у групі;
- 6) не організовувати жодного змагання на швидкість виконання завдань, а сприяти якості.

Література:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2012. – 352 с.
2. Освітні технології: навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська. – К., 2001. – 256 с.
3. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: Учеб. Пособие / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.
4. Хуторский А.В. Современная дидактика: Учебник для вузов. – СПб: Питер, 2001. – 544 с.

Завдання для самопідготовки:

1. Розробити конспект уроку на тему: «Екологічні чинники», застосовуючи прийоми групової роботи учнів.
2. Порівняти педагогічну технологію організації групової навчальної діяльності і традиційну технологію навчання.

Хід заняття:

1. Співбесіда за теоретичними питаннями.
2. Пояснити, які дидактичні можливості має дана технологія.
3. З'ясувати які методи навчання найбільш доречні.

Питання для контролю та самоконтролю:

1. Допишіть речення: «Групова форма навчальної діяльності — це ...».
2. У чому особливість групової навчальної діяльності порівняно з індивідуальною та фронтальною?
3. Яке місце посідає групова навчальна діяльність у цілісній системі навчальної діяльності учнів?
4. Назвіть види групової навчальної діяльності. Дайте їм визначення.
5. Охарактеризуйте недоліки і переваги групової навчальної діяльності.
6. Яким вимогам повинна відповідати організація групової навчальної діяльності?
7. Подумайте, ускладнює чи полегшує шлях до педагогічної майстерності вчителя те, що в дидактиці існують різні форми навчання.

8. Назвіть основні етапи організації групової навчальної діяльності.
9. Деякі вчені (І. М. Чередов, С. Френе, В. Оконь та інші) вважають, що основний тягар проведення вчителем групової навчальної діяльності лягає на його попередню домашню підготовку. Як ви думаєте, чи мають вони рацію?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11

Тема: Педагогічні технології навчання учнів старшої школи США

Мета: проаналізувати педагогічні технології навчання учнів старшої школи США, з'ясувати можливість впровадження в систему освіти України.

Теоретичні питання:

1. Види лекцій, семінарів, кооперативне навчання.
2. Педагогічні технології в підготовці студентів.
3. Рефлексивно-творче навчання.
4. Проблемне навчання.
5. Індивідуалізоване навчання. Навчання в колективі.
6. Інформаційні засоби й технології.

Методичні рекомендації.

В першу чергу слід ознайомитися з системою освіти США. Сучасна система освіти США існує на основі таких законів, як «Про розвиток педагогічної професії» (1967), «Про рівність жінок в сфері освіти» (1979), «Про створення Міністерства освіти» (1979), «Про консолідацію професійно-технічної освіти та освіти дорослих» (1982), «Про національні цілі освіти», «Про покращання дошкільного виховання» (1990), «Про попередження відсіву учнів зі шкіл» (1991) та інших.

Шкільне навчання починається з 6-7 років, в залежності від штату, і здійснюється у дванадцятирічній загальноосвітній школі, що має таку структуру: початкова школа (1 -6 класи), неповна (молодша) середня школа (7-9 класи), старша середня школа (10-12 класи), тобто діє схема 6+3+3. У деяких штатах (малонаселених) існує структура 6+6. тобто початкова та об'єднана середня школа, або 8+4.

У країні існують як державна загальноосвітня школа, так і приватні, більшість з яких є конфесійними (71%). Особливе місце серед приватних належить «незалежним» школам, у яких виховується еліта сучасного суспільства. Відбір абітурієнтів до таких шкіл здійснюється за допомогою вступних тестів, платні за навчання (10-20 тис. дол. за навчальний рік) та соціального статусу батьків. Метою незалежних шкіл є формування різнобічне розвиненого джентльмена, який має гарні манери, розважливий у справах, вміє планувати своє життя, акуратно витратити гроші та час заради досягнення головної мети - стати

багатим.

На всіх етапах шкільного навчання в американській школі відсутні єдині навчальні програми, підручники. Кожний навчальний округ розробляє свої рекомендації щодо навчального часу, друкує програми окремих предметів, як і здійснює фінансування шкіл.

З *молодшої середньої школи* починається диференціація навчання згідно з рівнем здібностей та бажанням учнів. У 9 класі крім обов'язкових вводиться значна кількість предметів за вибором (елективних курсів), які дозволяють обрати певний профіль навчання у старшій середній школі.

Диференціація змісту освіти посилюється ще й тим, що більшість обов'язкових предметів викладається за програмами різних рівнів складності.

Старша середня школа США являє собою установу, в якій навчання здійснюється за трьома основними профілями; академічним, загальним та виробничим (трудовим). Навчання на *академічному* профілі є підготовкою до вступу у вищий навчальний заклад і здійснюється за збагаченими (ускладненими) програмами. Залежно від подальшого професійного вибору школяра навчання може мати гуманітарну, суспільствознавчу, природничу або іншу орієнтацію. *Загальний* профіль орієнтує учнів на вступ до середніх навчальних закладів. *Виробничий* профіль призначений для учнів, які підуть після школи на виробництво. Тому цей профіль пов'язаний зі здобуттям певної спеціальності.

У зміст навчання входять як предмети «ядра» – обов'язкові рідна мова та література, суспільствознавчі науки, математика, природничі науки, комп'ютерна грамотність, так і предмети за вільним вибором учнів. У школах США існує кілька сот таких предметів. Введення нових елективних предметів здійснюється спочатку на рівні кількох шкіл, а потім влада штату приймає рішення про доцільність їх подальшого запровадження.

У середині 80-х рр. на вивчення елективних курсів приділялось 50% усього навчального часу. На початку 90-х рр. XX ст. ця цифра зменшилась до 40-35% у зв'язку з тенденцією до інтелектуалізації змісту освіти для всіх учнів, що здійснюється за допомогою розширення "ядра" і, перш за все, його природничо-математичного компоненту.

Професійно-технічна освіта здійснюється на базі середньої школи. Після закінчення молодшої середньої школи учні, які бажають отримати певну практичну спеціальність, обрати *виробничий профіль* навчання. Крім того, професійно-технічну освіту здійснюють професійні курси, які координуються школами або промисловими концернами. Протягом перебування на курсах учні поєднують навчання з роботою. Підвищити кваліфікацію після навчання на курсах або на виробничому профілі середньої школи можна в *корпоративних*

школах або професійних училищах із спеціальностей: сільське господарство, охорона здоров'я, домашнє господарство, промислове мистецтво, канцелярська справа, технічне навчання, торгове або промислове навчання.

Система *вищої освіти* в США включає два сектори: приватний та державний. Більшість вузів приватні, однак у них навчається лише 23% від загальної кількості студентів. До вищих, за американськими стандартами, відносять будь-яку форму післясередньої освіти: одно-, дво- та трирічні технічні інститути, дворічні коледжі гуманітарних наук, незалежні (автономні від університетів) професійні школи, учительські коледжі, школи мистецтв, семінарії тощо; університети, політехнічні та технологічні інститути. За рівнем освіти всі вони об'єднані у три категорії: I - дворічні коледжі; II - коледжі гуманітарних та природничих наук і професійні школи; III - аспірантські та вищі професійні школи коледжів та університетів.

В США відсутні єдині вимоги до абітурієнтів. Все залежить від типу вузу, його престижності. Одні навчальні заклади (дворічні коледжі) не вимагають вступних екзаменів, чотирирічні коледжі та університети, особливо престижні (Гарвард, Йель, Принстон, Стенфорд, Чікаго та деякі інші) проводять конкурсний відбір абітурієнтів.

Метою вищої школи США є підготовка спеціалістів, здатних систематично мислити, робити вірні оціночні судження, застосовувати творчу уяву. Основний акцент робиться не на обсяг, а на фундаментальність навчання, на знання спеціалістами концепцій розвитку певних галузей науки і техніки, на формування у них навичок подальшої самоосвіти.

Звернути увагу на пріоритетні технології в системі освіти США, особливості політичного та ціннісного аспекту системи освіти.

Література:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2012. – 352 с.
2. Пилиповский В.Я. Поиски новой модели школьного образования в США // Педагогика.-1996.-№3.-С.102-106.
3. Сбруєва А.А. Порівняльна педагогіка: Навчальний посібник. – Суми: Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. – 300 с.
4. Гушлевська І. В. Концепції компетентності в американській педагогіці / І.В. Гушлевська // Професіоналізм викладача вищої школи: освітні технології: Зб. ст. до Міжнар. наук.-практ. конф. / АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – Миколаїв, 2004. – С. 123–124.
5. Мельниченко Б. Ф. Організація профільного навчання учнів старшої загальноосвітньої школи США / Б.Ф. Мельниченко // Зміст і технології шкільної

освіти: Матеріали звіт. наук. конф., 30–31 берез. 2004 р.: У 2 ч. / АПН України. Ін-т педагогіки. – К., 2004. – Ч. 1. – С. 33–34.

Завдання для самопідготовки:

1. Зробити порівняльний аналіз педагогічних технологій США та України.
2. З'ясувати можливість впровадження досвіду США у систему освіти України.

Хід заняття:

1. Співбесіда за теоретичними питаннями.
2. Система освіти США.
3. Розгляд теоретичних питань.

Питання для контролю та самоконтролю:

1. На вирішення яких завдань спрямована система освіти США?
2. Чим забезпечується фундаментальність навчання?
3. У чому полягає значення рефлексивно-творче навчання?
4. У чому відмінність між системами освіти США та України?
5. Які педагогічні технології використовуються в США?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 12

Тема: Система тьюторства: актуалізація досвіду Великої Британії для системи освіти України

Мета: проаналізувати систему тьюторства у Великої Британії можливість впровадження в систему освіти України.

Теоретичні питання:

1. Історичні аспекти тьюторства.
2. Система шкільної освіти.
3. Система вищої освіти.
4. Модульно-тьюторна система навчання.

Методичні рекомендації.

Спочатку слід ознайомитися з системою освіти Великої Британії. Сучасний розвиток англійської освітньої системи визначається Законом про реформу освіти 1988 р. На відміну від континентальної Європи він традиційно визначається філософією есенціалізму, згідно з якою метою освіти є передача основних (essential) знань та навичок. Отже, школи повинні зосередитись на найважливішому, не відволікаючись на другорядне.

Управління системою освіти в масштабах країни здійснює Міністерство освіти та науки, але традиційно місцеві органи та керівництво шкіл продовжують визначати суттєві сторони шкільного життя: навчальні плани,

програми, підручники, режим роботи тощо.

Шкільне навчання починається з 5 років у *школі для малюків*. Воно є максимально наближеним до домашніх ігрових умов. Від 7 до 11 років діти навчаються у *початковій школі*. З першого дня шкільного життя дітей ділять на групи за рівнем інтелектуальних здібностей та навчальних умінь. У початковій школі це три потоки: група "А" - здібні, підготовані діти, "В" - з посередніми здібностями, "С" - з низьким рівнем здібностей, недостатніми навичками читання, письма, лічби,

Середня школа є обов'язковою до 15 років Існує кілька типів середніх шкіл: граматична, об'єднана, сучасна, технологічна. Крім того існують елітні приватні "public schools" - школи інтернатного типу з роздільною системою навчання,

Середня граматична школа дає повну середню освіту і право вступити до вузу на будь-який факультет. У таких школах навчаються до 15% кращих випускників початкових шкіл. У процесі навчання учнів часто перегруповують згідно з рівнем здібностей. Традиційно освіта в таких школах завжди мала класичний характер. В сучасних умовах у них діють як гуманітарні, так і природничо-математичні та інші відділення. Старшокласники вивчають дисципліни за індивідуальними планами.

Середня сучасна школа є найбільш масовою в країні. По її закінченні випускник отримує довідку, а не атестат (як у граматичній), що не дає права на вступ до вузу. Навчання в таких школах роздільне. Їх мета - підготувати учнів до оволодіння масовими професіями, тому велика увага приділяється професійному навчанню. Загальноосвітня підготовка зведена до мінімуму.

Середня об'єднана школа є кроком на шляху до демократизації системи середньої освіти: вона повинна об'єднувати всі типи середніх шкіл. Формально навчальні плани тут є єдиними, але на практиці навчання здійснюється у потоках та групах на різних рівнях складності.

Міська технологічна середня школа (коледж) – новий тип навчального закладу, який дає широку загальну освіту з акцентом на природничі науки та технологію. Їх мета – підготовка для промисловості спеціалістів високого рівня.

Паблік скулз готують своїх випускників до вступу в університет та до заняття керівних посад у політиці, економіці, армії, церкві. В сучасних умовах існує близько 120 чоловічих шкіл такого типу, де навчається 50 тис. учнів. У них відбувається активне реформування змісту освіти у відповідності до вимог НТП: введені крім гуманітарної природничо-математична та практична спеціалізації.

У 60-70-х рр, ХХ ст. у виховній системі паблік скулз відбулися значні зміни. Їх метою сьогодні є *формування особистості лідера*, соціальні якості якого (професійна компетентність, гнучкість в умінні управляти людьми, ініціатива) відповідають призначенню бізнесмена комерсанта, менеджера,

технократа і виходять за межі стандартів джентльмена-християнина. Звідси – неприпустимість авторитарних методів. Релігійно-моральне виховання включає тепер у свою сферу найважливіші проблеми сучасності: війни і миру, соціальної нерівності міжнародного тероризму, СНІДу, наркоманії, безробіття тощо.

Середня спеціальна освіта у Великобританії надається коледжами чотирьох типів: комерційними, художніми, технічними і домоводства. Існують також сільськогосподарські школи, які дають відповідний рівень освіти.

Технічні коледжі, що готують спеціалістів різних профілів, називаються політехнікумами. Навчальні плани цих закладів складаються відповідно до економічних потреб регіону.

Вони передбачають ви вчення будівельної, комерційної, торговельної справи, прикладного мистецтва, домоводства, мореплавства, медицини і фармакології, оволодіння спеціальностями вугледобувної, текстильної, хімічної промисловості.

Нижча професійна освіта у Великобританії надається через систему фабрично-заводського учнівства при великих підприємствах або шляхом індивідуального навчання. Для того, щоб стати учнем, необхідно закінчити сучасну школу або п'ять класів граматичної чи технічної школи. Крім цього випускники середньої сучасної школи повинні пройти ще річний курс допрофесійного навчання, щоб з 16-річного віку почати профпідготовку. Триває вона 5 років (з 16 до 21 року). Великі підприємства утримують професійні школи за свій рахунок. Крім того на підприємствах існує система наставництва.

В країні нараховується понад 850 *вищих навчальних закладів* (43 університети, 159 педагогічних коледжів, 30 політехнічних інститутів тощо). Найпрестижнішими серед університетів є Оксфорд (1168 рік засн.) та Кембрідж (1269), які разом іноді називають Оксбрідж. 65% їх студентів є випускниками паблік скулз.

Найбільшим університетом країни є Лондонський: в ньому навчаються 45 тис. студентів на стаціонарі і 27 тис. студентів на заочному відділенні, що складає 16% всіх студентів країни.

Курс університетського навчання продовжується, як правило, 3 роки. Навчальний рік поділяється на 3 триместри. Британські університети надають три види вчених ступенів: бакалавра, магістра і доктора.

В університетах склались дві системи навчання: основу першої складають лекції. Тьюторські заняття, семінари і групові заняття виконують додаткові функції. Ядро другої складають тьюторські заняття, а лекції і семінари є додатковими формами навчання.

Суттєве місце в англійській системі вищої освіти завжди займали заняття із застосуванням *диспутів, дискусій*, оскільки такі заняття сприяють виробці у

студентів уміння висловлювати і аргументувати свою думку, слухати інших, виступати у ролі критика. Ведення дискусії, як справедливо вважають спеціалісти в галузі вищої освіти Великобританії, вимагають і навичок спонтанної літературної мови, формують у студентів наукове мислення, стимулюють їх самостійність і активність. В сучасних умовах значення групових форм навчання в англійських університетах зростає.

Одним з найбільш цінних елементів англійської методики навчання педагоги вважають *тьюторський метод*, який передбачає регулярні заняття 1-2 студентів (в нових університетах 5-6 студентів) з викладачем-тьютором протягом усього навчального курсу. Тьюторські заняття проводяться викладачами (але не професорами), аспірантами, спеціалістами-практиками. Їх відвідування є обов'язковим. Кожного студента офіційно прикріплюють до тьютора, який тримає у полі зору успішність студента, формування його особистості як спеціаліста. Особливо важливим є спілкування студента з тьютором на старших курсах, коли завершується формування спеціаліста.

Велика увага приділяється в британських університетах *самостійній роботі студентів*. Вона спеціально планується і розглядається як справа надзвичайно важлива. Серед форм самостійної роботи домінує робота в бібліотеках, які відкриті і в канікулярний час. Взагалі канікули вважаються тут часом, призначеним не стільки для відпочинку студентів, скільки для опрацювання літератури, написання рефератів. Деякі університети вимагають здати такі реферати за два тижня до закінчення канікул.

До перспективних шляхів розвитку системи вищої освіти Великобританії відносять встановлення безпосередніх зв'язків вузів з промисловістю, створення єдиних органів планування для всієї системи вищої освіти, перехід до міждисциплінарних курсів та міждисциплінарних комплексних досліджень, подальшу інтенсифікацію застосування проблемного підходу у навчальному процесі.

Звернути увагу на історичний досвід тьюторства (університети Кембріджа та Оксфорда). Необхідно пояснити: чому система тьюторства є актуальною у Великій Британії у теперішній час.

Література:

1. Сбруєва А.А. Порівняльна педагогіка: Навчальний посібник. – Суми: Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. – 300 с.
2. Пуховська Л. Розвиток теорії професійної підготовки вчителів у країнах Заходу // Шлях освіти.-1998.-№1.-С.20-25.
3. Тараненко І., Локшина О. Навчальний режим у школах країн Європейського співтовариства // Шлях освіти - 1996.-№1. - С.23-27.

4. Форбек М. Європейський стандарт шкільної освіти //Шлях освіти.-1996.-№1; 1997.-№1.-С.21-25.

Завдання для самопідготовки:

1. Зробити доповідь на тему: «Перспективи впровадження тьюторства в Україні».
2. Порівняти систему тьюторства та систему навчально-виховної роботи в Україні.

Хід заняття:

1. Обговорення теоретичних питань.
2. Система освіти у Великій Британії
3. Стан розвитку тьюторства у Великій Британії.
4. Історичні передумови виникнення тьюторства.
5. Застосування досвіду тьюторства в Україні.

Питання для контролю та самоконтролю:

1. Назвати основні етапи здобуття освіти у Великій Британії.
2. Які особливості освітньої системи Великій Британії ?
3. У чому особливість освітньої політики у Великій Британії?
4. Які переваги має тьюторське навчання?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 13

Тема: Система освіти Франції. Педагогічні технології

Мета: проаналізувати педагогічні технології система освіти Франції.

Теоретичні питання:

1. Система освіти Франції.
2. Компетентністний, особистісно-орієнтований та інтегрований підхід до навчання.
3. Інтернет-орієнтовані технології.
4. Університетське електронне містечко.
5. Технологія «маршруту відкриттів».
6. Технології кооперативного навчання.

Методичні рекомендації.

Розглянемо систему освіти Франції.

Провідні принципи діяльності державної школи (неконфесійний характер навчання, обов'язковість навчання до 16 років, безкоштовний характер навчання у загальноосвітній школі (крім ліцеїв) тощо), функції педагогічного персоналу,

шляхи оцінки результативності діяльності шкільної системи визначаються рамочним законом, прийнятим 31 серпня 1989 року.

Всіма навчальними закладами керує Міністерство національної освіти. Територія країни поділена на 19 академій (навчальних округів), які включають в себе по кілька департаментів. Принцип свободи освіти дає право на відкриття приватних навчальних закладів, більшість з яких знаходиться під контролем церкви. В приватних школах навчається близько 20% від загальної кількості учнів.

Система народної освіти Франції складається з закладів дошкільного виховання, загальноосвітньої школи, професійно-технічної та вищої освіти.

Середня школа. Обов'язковими є з 6 по 3 класи середньої школи (у Франції зворотна нумерація). Існують три типи середніх освітніх закладів: класичний та сучасний ліцей, загальноосвітній коледж, старші класи початкової школи. Повноцінну середню освіту дає тільки ліцей.

Навчальний процес у неповній середній школі має два цикли: спостереження (6-5 класи), де діти навчаються за єдиною програмою. і орієнтації (4-3 класи), де вводяться диференційовані за напрямками програми та предмети за вибором. У коледжі це предмети, що носять практичну допрофесійну спрямованість. У ліцеї - предмети академічної спрямованості, що дають можливості розвинути повноцінно пізнавальні здібності особистості, її творчий потенціал.

Для тих, хто закінчує неповну середню школу, відкриваються два шляхи: професійні навчальні заклади (2 роки навчання), старші класи ліцею (3 роки).

Професійно-технічну освіту отримують у ліцєях професійного навчання. Існують ліцеї промислового та сільськогосподарського профілів. Випускникам видається свідоцтво про професійну підготовку до однієї з 250 спеціальностей. Якщо учень досяг 16-річного віку, він може залишити ліцей і оволодівати професією в центрі учнівства, де після 2 років навчання видається свідоцтво про професійну придатність за профілем того чи іншого сектора економіки.

Вища освіта у Франції має дуже багату історію. Паризький університет існує з 1150 р., Сорбонна - з 1200 р. Зараз в країні існує 250 вищих навчальних закладів, з них 77- університети (65 з яких - державні). Університети складають провідну ланку системи вищої освіти, в них навчається 88% студентів.

Особливе місце в системі вищої освіти займають «великі школи», що перевищують за академічним престижем університети. Серед таких шкіл Вища нормальна школа. Політехнічна школа, Національна школа Східних мов та інші.

Більшість приватних університетів належить церкві, їх випускники мають, як правило, високу кваліфікацію і користуються великим попитом. Навчання в університеті поділене на кілька циклів. Після закінчення кожного з них

присвоюється певна наукова ступінь та видається диплом. Студент, як правило, сам організовує свою роботу (відвідування занять не є обов'язковим), але двічі на рік необхідно здати встановлені экзамени. За їх результатами студентів поділяють на розряди, що має велике значення під час розподілу вакансій серед випускників. Провідними *цілями освітньої реформи* є:

1) отримання 80% учнів повної середньої освіти, що підтверджена дипломом бакалавра. Необхідність досягнення цієї мети визначається зростаючими потребами у висококваліфікованих кадрах. Серед загальної кількості дипломованих випускників необхідне найбільш інтенсивне зростання частки бакалаврів природничо-математичного профілю;

2) отримання всіма учнями професійної підготовки до закінчення школи. Висунення цієї мети пов'язане з необхідністю запобігти зростаючому серед молоді безробіттю;

3) створення системи безперервної педагогічної освіти;

4) технічне обладнання освітніх установ новими інформаційними та комунікаційними засобами;

5) розробка нового змісту та методів навчання у відповідності з вимогами НТП;

6) орієнтація школи на міжнародне співробітництво, на «підготовку європейця»;

7) децентралізація управління освітою, що відбувається згідно з Законом 1985 року. У компетенції держави залишаються: визначення змісту освіти та загальна її організація; прийняття на роботу, навчання та оплата праці вчителів; загальне управління середніми навчальними закладами; часткове фінансування навчального процесу; деякі середні навчальні заклади (у тому числі колежі та ліцеї з викладанням на іноземних мовах), вищі навчальні заклади.

Головною метою навчання учнів у колежах Франції є побудова цілісної картини світу в якому вони живуть. Такий підхід зазначається в усіх програмах загальноосвітніх предметів. Тобто, на рівні програм чітко проголошується позиція цілісності, інтегративності, універсальності отриманих знань. Така цілісність досягається шляхом розвитку 7 базових компетенцій, якими повинен володіти учень.

1. Письмове та усне володіння французькою мовою.
2. Володіння іноземною мовою.
3. Розуміння фундаментальних законів математики та природознавчих наук.
4. Застосування техніки, засобів інформації та комунікації.
5. Набуття загальних понять про людську культуру.
6. Участь у соціальному та професійному житті.

7. Дух автономної та ініціативної думки.

Головними педагогічними інноваціями розвитку науково-дослідницької діяльності учнів колежах та ліцеях Франції за останні 15-ть років стали:

- перехресні учнівські роботи;
- індивідуально керовані роботи;
- маршрути відкриттів;
- в рамках диференціації навчання були створені зони пріоритетної освіти. Метою останніх, було надання більшої автономії навчальним закладам, впровадження авторських методик навчання, оновлення його змісту та робота обдарованими та проблемними дітьми.

Необхідно порівняти особливості впровадження компетентнісного, особистісно-орієнтованого та інтегрованого підходів до навчання у Франції та Україні. Також з'ясувати необхідність інтегрованого підходу до реалізації змісту у системі освіти Франції.

Література:

1. Харченко Т. Г. Гуманізація сучасної педагогічної освіти у Франції: теорія і практика : монографія / Тетяна Гадульзянівна Харченко ; Держ. закл. Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 560 с.
2. Сбруєва А.А. Порівняльна педагогіка: Навчальний посібник. – Суми: Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. – 300 с.
2. Пуховська Л. Розвиток теорії професійної підготовки вчителів у країнах Заходу // Шлях освіти.-1998.-№1.-С.20-25.
3. Тараненко І., Локшина О. Навчальний режим у школах країн Європейського співтовариства // Шлях освіти - 1996.-№1. - С.23-27.
4. Форбек М. Європейський стандарт шкільної освіти // Шлях освіти.-1996.-№1; 1997. - №1. - С.21-25.
5. Бражник Е. Методологические подходы к исследованию образования в сравнительной педагогике [Електронний ресурс] / Е. Бражник. – Режим доступу : http://www.lib.herzen.spb.ru/text/brajnik_3_71_79.pdf.
6. Стрельников В. Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі : модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МПК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І. Г. Брітченко. – Полтава : ПУЕТ, 2013. – 309 с.
7. Грищенко Т. О. Сучасні технології навчання в зарубіжній педагогіці / Т.О. Грищенко // Пед. науки: Зб. наук. пр. / Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. – Суми, 2002. – Ч. 1. – С. 34–40.

Завдання для самопідготовки:

1. Зробити доповідь на тему: «Компетентнісний, особистісно-орієнтований та інтегрований підходи до навчання у Франції та Україні».

2. Порівняти педагогічні технології Франції та України.

Хід заняття:

1. Обговорення теоретичних питань.
2. Доповіді студентів.

Питання для контролю та самоконтролю:

1. Назвати основні етапи здобуття освіти у Франції.
2. Які особливості освітньої системи Франції?
3. У чому особливість освітньої політики у Франції?
4. Які переваги має система освіти Франції?
5. Які педагогічні технології використовуються у Франції на уоках біології?

ДОДАТКИ

Додаток А

Питання до заліку з дисципліни

«Педагогічні технології в біологічній освіті»

1. Поняття і зміст педагогічних технологій і технологічного підходу.
2. Історія виникнення і концептуальні положення педагогічних технологій.

3. Еволюція поняття «педагогічна технологія».
4. Сутність, особливості та головні ознаки педагогічної технології.
5. Класифікація педагогічних технологій.
6. Взаємозв'язок понять «освітня технологія», «педагогічна технологія», «технологія навчання (виховання)».
7. Практична потреба у розробці педагогічних технологій.
8. Технологічний процес у вищій освіті.
9. Інтегративно-синергетична модель педагогічної технології.
10. Різні підходи до класифікації педагогічних технологій.
11. Рівні функціонування педагогічної технології в освітній практиці.
12. Цілі біологічної профільної освіти – складова всіх елементів шкільної біологічної освіти.
13. Зміст програми з біології для профільних класів. Особливості реалізації змісту кожного розділу у 10-11 класах.
14. Реалізація та вдосконалення в навчальному процесі всіх компонентів змісту освіти на профільному рівні: інформаційного, операційного, творчо-пошукового, ціннісно-смыслового, рефлексивного, результативного компоненту.
15. Методологічні підходи до викладання біології у сучасній школі. Системний, системно-структурний, синергетичний, функціональний, еколого-еволюційний підходи.
16. Поняття про біологічні системи (за Б.Д. Комісаровим): біонтологічні (клітина, тканина, орган, система органів, організм); таксономічні (вид, рід, родина, клас, тип та ін.); синекологічні (популяція, біоценоз, біогеоценоз, екосистема, біосфера).
17. Формування цілісності знань про біологічні системи.
18. Сутність і структура профільного навчання біології.
19. Концепція профільного навчання в старшій школі.
20. Принципи реалізації профільного навчання.
21. Форми організації профільного навчання.
22. Напрями профільної диференціації.
23. Допрофільна підготовка учнів у 8-9 класах.
24. Функції, типологія факультативів і курсів за вибором, їх тематична спрямованість.
25. Самовизначення учнів профільних класів. Професійне самовизначення учнів. Готовність до вибору професії та рівні самовизначення.
26. Вимоги до професійної діяльності вчителя та уроку біології у профільних класах.
27. Професійні знання вчителя біології: методологічні, дидактичні, предметні, методичні.
28. Професійні вміння вчителя біології.
29. Вимоги до навчальної діяльності учнів профільних класів: навчальні, організаційні, спеціальні знання, уміння, навички.
30. Модульна технологія навчання біології та опрацювання змісту. Побудова змістового модуля.

31. Комплексна дидактична мета, структурні елементи модулю, інтегрована дидактична мета, локальні дидактичні цілі кожного учбового елементу уроку (УЕ).
32. Етапи побудови модуля.
33. Методика проведення модульних занять.
34. Професійно-орієнтовані технології навчання.
35. Організація проектної діяльності.
36. Завдання проектної діяльності учнів.
37. Особливості проектного навчання біології.
38. Вибір тематики проектів. Структура проектів.
39. Класифікація проектів.
40. Індивідуальний освітній проект.
41. Форми презентації проектів.
42. Критерії оцінювання індивідуальних освітніх проектів з біології.
43. Технологія розвивального навчання (за В.В.Давидовим, Л.В.Занковим)
- Проблемне навчання як різновид розвивального навчання.
44. Форми використання проблемного навчання.
45. Структура уроку проблемного викладу навчального матеріалу.
46. Проблематизація навчального матеріалу з біології.
47. Особистісно орієнтовані технології. Гуманістична традиція у контексті особистісно орієнтованого навчання (за О. Пехотою).
48. Мета й завдання особистісно орієнтованої освіти.
49. Моделі особистісно орієнтованої педагогіки.
50. Вихідні положення для побудови сучасних особистісно орієнтованих систем навчання.
51. Вимоги до сучасних особистісно орієнтованих технологій.
52. Загальна характеристика особистісно орієнтованих педагогічних технологій.
53. Критерії ефективності результатів застосування особистісно орієнтованих технологій.
54. Педагогічна технологія „створення ситуації успіху”.
55. Технологія організації групової навчальної діяльності.
56. Педагогічні технології навчання учнів старшої школи США.
57. Система освіти Франції. Педагогічні технології.
58. Система тьюторства: актуалізація досвіду Великої Британії для системи освіти України.

ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Аніщенко О.В., Яковець Н.І. Сучасні педагогічні технології: курс лекцій. Навч. посібник / За заг. ред. Н.І. Яковець. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2007. – 199 с.
2. Збірник навчальних програм курсів за вибором та факультативів з біології для допрофільної підготовки та профільного навчання, рекомендованих

- для використання в загальноосвітніх навчальних закладах. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. – 288 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2012. – 352 с.
 4. Чепіль М. М. Педагогічні технології: навчальний посібник / М. М. Чепіль, Н. З. Дудник. – К. : Академвидав, 2012. – 224 с.
 5. Современные образовательные технологии: учебное пособие / Под ред. Н. В. Бордовской. – М. : КНОРУС, 2011. – 432 с.
 6. Концепція профільного навчання в старшій школі. // Завуч. – 2009. – № 16. – С. 3-23.
 7. Нісімчук А. О. Сучасні педагогічні технології. Навч. посібник / А. О. Нісімчук, О. С. Падалка, В. Т. Шпак. – К. : Просвіта, 2000. – 368 с.
 8. Чернилевский Д. В. Дидактические технологии в высшей школе: учебное пособие для вузов / Д. В. Чернилевский. – М. : ЮНИТА-ДАНА, 2002. – 256 с.
 9. Освітні технології: навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська. – К., 2001. – 256 с.
 10. Профільне навчання: теорія і практика / За ред. Липової Л.А. – К.: ВВП “Компас”, 2007. – 192с.
 11. www.mon.gov.ua/ Біологія. Програма для профільних класів. – 2011.

ДОПОМІЖНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бібік Н. М. Проблема профільного навчання в педагогічній теорії і практиці // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. – №5/6. – С. 20-35.
2. Бондар В. Дидактика. Підручник для студ. ВНЗ. – К.: Либідь, 2005. – С. 37-97.
3. Бондаревська Є.В. Теорія і практика особистісно-орієнтованої освіти [текст] / Є.В. Бондаревська. – Ростов-на-Дону: Видавництво Ростовського педагогічного університету, 2000. – 352 с.
4. Бурда М.І. Нові підходи до організації освіти у старшій школі. Проект концепції профільного навчання у старшій школі. // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2004. – № 1. – С. 72-77.
5. Генкал С.Е. Організація модульного навчання у профільних класах біологічного спрямування / Педагогічні науки: Збірник наукових праць. – Суми: Сум ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2010. – 157-166.
6. Генкал С.Е. Технологія проблемного навчання у профільних класах біологічного спрямування / Педагогічні науки: Збірник наукових праць. – Суми: Сум ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2009. № 1. – С. – 75-84.
7. Кизенко В.І. Формування і реалізація профільного навчання у старшій школі. // Освіта і управління. – 2004. – Т.7. – № 3-4. – С. 138-148.
8. Полат Е.С. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования : Учебное пособие для студентов вузов / Е. С. Полат, М.Ю. Бухаркина. – М. : «Академия», 2010. – 368 с.
9. Психолого-педагогічні аспекти реалізації сучасних методів навчання у вищій школі [Текст] : навчальний посібник / М. В. Артюшина та ін.;

- ред. М. В. Артющина, О. М. Котикова, Г. М. Романова. – К. : КНЕУ, 2007. – 528 с.
10. Степанюк А. Шляхи оновлення змісту шкільної біологічної освіти // Біологія і хімія в школі. – 2002. - №2. – С. 43-46.
 11. Сисоєва С.О. Педагогічні технології професійної підготовки фахівців: навчальний тренінг: навч.-метод. посіб. / С. О. Сисоєва, Л.І. Бондарева; Відкрит. міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». – К. : Ун-т «Україна», 2007. – 184 с.
 12. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: Учеб. Пособие / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.
 13. Хуторский А.В. Современная дидактика: Учебник для вузов. – СПб: Питер, 2001. – 544 с.
 14. Ярошенко О.Г. Проблемы навчальної діяльності школярів: дидактично-методичний аспект. К.: Станіца, 1999. – 225с.
 15. Фурман А. Модульно-розвивальне навчання: Принципи, умови, забезпечення / А. Фурман. – К. : Правда Ярославичів, 1997. – 340 с.
 16. Харченко Т. Г. Гуманізація сучасної педагогічної освіти у Франції: теорія і практика : монографія / Тетяна Гадульзянівна Харченко ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. – 560 с.
 17. Бражник Е. Методологические подходы к исследованию образования в сравнительной педагогике [Електронний ресурс] / Е. Бражник. – Режим доступу : http://www.lib.herzen.spb.ru/text/brajnik_3_71_79.pdf.
 18. Гладуш В. А. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. Навч. посіб. / В. А. Гладуш, Г. І. Лисенко – Д., 2014. – 416 с.
 19. Стрельников В. Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі: модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МППК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І. Г. Брітченко. – Полтава: ПУЕТ, 2013. – 309 с.
 20. Андреева Г. А. Инновационные процессы в содержании педагогического образования Англии / Г. А. Андреева // Педагогика. – 2003. – № 6. – С. 97–102.
 21. Воронка Г. Модульна організація навчального процесу у школах бізнесу в Канаді та Великобританії / Галина Воронка // Наук. зап. Сер. Педагогіка / Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2004. – № 6. – С. 185–188.
 22. Грищенко Т. О. Сучасні технології навчання в зарубіжній педагогіці / Т.О. Грищенко // Пед. науки: Зб. наук. пр. / Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. акаренка. – Суми, 2002. – Ч. 1. – С. 34–40.
 23. Гушлевська І. В. Концепції компетентності в американській педагогіці / І.В. Гушлевська // Професіоналізм викладача вищої школи: освітні технології: Зб. ст. до Міжнар. наук.-практ. конф. / АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – Миколаїв, 2004. – С. 123–124.
 24. Мельниченко Б. Ф. Організація профільного навчання учнів старшої загальноосвітньої школи США / Б.Ф. Мельниченко // Зміст і технології

шкільної освіти: Матеріали звіт. наук. конф., 30–31 берез. 2004 р.: У 2 ч. / АПН України. Ін-т педагогіки. – К., 2004. – Ч. 1. – С. 33–34.

13. Інформаційні ресурси

1. http://shron.chtyvo.org.ua/Vitvytska_Svitlana/Osnovy_pedagogiky_vyschoi_shkoly.pdf (електронний підручник Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи).
2. http://webuniver.at.ua/dichkivska_innovacijni_ped.tekhnologiji.pdf (електронний підручник Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології).
3. 4. <http://ebk.net.ua/Book/synopsis/pedagogika/part2/044.htm> (Сутність і особливості педагогічної технології).
5. <http://studentam.net.ua/content/view/7692/97/> (Проектування інноваційних педагогічних технологій).
6. http://pidruchniki.com/1996110234967/pedagogika/tehnologiya_pedagogichnogo_protseesu (Впровадження інноваційних педагогічних технологій як розвиток творчого потенціалу педагогів).
7. http://elibrary.kubg.edu.ua/1815/1/S_Sysoeva_PPTP_2_6_GI.pdf (Педагогічна технологія: коротка характеристика сутнісних ознак).
8. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1283-2011-%D0%BF> (Впровадження інноваційних педагогічних технологій як розвиток творчого потенціалу педагогів).
9. http://ito.vspu.net/el_ppz/files/Kademiya/inform_tehn_nav_innov_pidhid_%D0%904.pdf (електронний підручник Гуревич І.С. та ін.. Інформаційні технології навчання).
10. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1247-98-%D0%BF> (електронний підручник Кадемія М.Ю., Шахіна І.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі).
11. <http://westudents.com.ua/glavy/50517-metod-keysiv-virshennya-praktichnih-problem.html> (Метод кейсів (вирішення практичних проблем)).
13. http://irmk.org.ua/archiv/seminar/math_inf/30_04_2013/karbovanets42.pdf (метод проектів - сучасна педагогічна технологія навчання освітніх закладів різних рівнів).

Навчальне видання

Укладач: Генкал Світлана Едуардівна

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять з дисципліни
"Педагогічні технології в біологічній освіті"

Суми: Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018 р.
Свідоцтво ДК № 231 від 02.11.2000 р.

Відповідальна за випуск: *А. А. Сбруєва*
Комп'ютерна верстка: *І. Є. Тріфонова*

Здано в набір 21.02.13. Підписано до друку 19.03.13.
Формат 60х84х16. Гарн. Times. Друк. ризогр. Папір друк.
Умовн. друк. арк. 3,4. Обл.-вид. арк. 4,5. Тираж 100. Вид. № 19.

Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка
40002, м. Суми, вул. Роменська, 87

Виготовлено у видавництві СумДПУ імені А. С. Макаренка